

EUs vanndirektiv – går implementeringen på skinner?

Fylkesmennene skal nå være ferdige med den første grovkarakteriseringen av vannforekomstene i Norge. De skal ha delt inn den norske vann-naturen i forvaltningsmessig fornuftige vannforekomster, angitt hvilke vannforekomster som har god status og dårlig status, samt hvilke som skal karakteriseres som sterkt modifiserte. Man skal ha karakterisert dem i forhold til type, belastninger og drivkrefter. Karakteriseringen er grunnlaget for hvilke utfordringer den regionale vannforvaltningen skal jobbe videre med i årene fremover. Karakteriseringen skal rapporteres på en oversiktlig måte til EFTAs overvåkingsorgan ESA.

Når dette leses, håper vi at det er sendt ut en forskrift på høring som regulerer organiseringen av den regionale vannforvaltningen. Ryktene sier at landet kan bli delt i 5 eller 14 vannregioner, og at noen fylkesmenn får et utvidet ansvar (blir sjefs-fylkesmenn) for vannforvaltningen i områder som går utover deres eget fylke. Hva vil være en hensiktsmessig inndeling? Det finnes allerede flere inndelinger av "vann-Norge". Drikkevannsforvaltningen er regionalt organisert i Mattilsynets 8 enheter, og forvaltningen av de hydrologiske forhold er regionalt oppdelt i 5 enheter (NVEs distriktskontorer). Miljøforvaltningen mener at 14 regioner er best ut fra at vi da minimaliserer det forhold at fylkesmannen i fylke A skal "bestemme" over vannforekomstene i fylke B. I Glomma, som krysser så mange fylkesgrenser, må forvaltningen uansett skje over fylkesgrensene hvis en skal få til en helhetlig forvaltning. Det blir spennende å se hvordan den endelige inndelingen i vannregioner blir. Det viktigste er imidlertid at en snart får banket gjennom organiseringen, og at alle jobber for en helhetlig og forsvarlig vannforvaltning – uansett hvilken organisering som velges.

De vannforekomster som ikke tilfredsstillende god økologisk status, eller god økologisk potensiale, skal overvåkes, det skal lages tiltaksplaner for dem, og tiltakene skal gjennomføres. Overvåkingen skal pågå helt til det ikke lenger er problemer i vannforekomsten. Gjennomføring av overvåkingen er kanskje et av temaene det knyttes flest spørsmål til. Vanndirektivet legger opp til en omfattende biologisk overvåking. Det er fortsatt langt igjen til man har et operativt bedømmelsessystem for å avgjøre om man har nådd god økologisk status. Direktivet legger opp til at man skal benytte biologiske indekser, og sammenlikne den indekserverdien man får i en gitt vannforekomst med den man får når man benytter samme indekssystemet på den tilhørende referansetypelokalitet. På denne måten kan man angi påvirkningsgrad som avvik fra naturlig tilstand. Problemet er at disse indeksene ikke er særlig presise. En liten bedring fra år til år vil være vanskelig å oppdage. Dessuten er denne biologiske

overvåkingen svært arbeidskrevende. For eksempel heter det i direktivet at fiskebestander skal overvåkes minimum hvert 3 år, med undersøkelse av arts-sammensetning, forekomst og aldersstruktur. Dette skal gjøres i alle vannforekomster som ikke har god status. Liknede krav er det til overvåking av de andre biologiske hovedgrupper (kvalitets-elementer). En slik overvåking blir svært kostbar. Den er faglig interessant, men har vi råd til det? Og vil fordelene stå i forhold til kostnadene? Vanddirektivet gir rom for i stor grad å benytte ”indikative parametre”. Dette er enkle fysisk/kjemiske parametere som sier noe om de biologiske kvalitets-elementer, og som vi i stor grad har overvåket før. For eksempel sier totalfosfor, siktedyp, og klorofyll-a-konsentrasjonen mye om eutrofieringssituasjonen i en innsjø. Disse parametrene har dessuten klart innarbeidete grenseverdier som er benyttet gjennom årtier. Hvor mye bedre er man i stand til å forvalte en innsjø om man har detaljkunnskap om de biologiske kvalitets-elementene, for eksempel veksthastigheten til mort? Direktivets minimumsfrekvens for biologiske prøver, må man imidlertid overholde.

En annen kritisk faktor med tanke på vellykket gjennomføring er hvordan sektorene skal samarbeide både praktisk og økonomisk. Særlig sistnevnte tema har vært viet liten oppmerksomhet så langt. Direktivet understreker at ”polluter pays”- (eller ”forurenser betaler”) prinsippet skal anvendes. Det vil vel si at alle departementer som er vannbrukere eller vannpåvirkere, skal være med å betale det den nye vannforvaltningen koster. I Norge blir det 5-6 departementer. Hvis man slår sammen, og koordinerer disse departementers miljøpenger, vil man kunne få råd til den nye vannforvaltningen. Hvis miljømyndighetene og kommunene skal betale alene, vil deres bevilgninger over statsbudsjettet måtte økes kraftig, og erfaring tilsier at det er lite sannsynlig. Men er det vilje til dette spleiselaget? Er det for eksempel gitt at landbruket ser det som sin oppgave å være med å betale for overvåking i alle landbruksforurensede vassdrag?

Et annet uklart tema er lokale tiltaksplanene som skal lages for hvert vannområde og kompiles opp til vannregionplaner. I vanddirektivet heter det at det skal lages en plan som sikrer vannforekomstenes økologiske status. I tradisjonell vannforvaltning har hovedmålet gjerne vært å ivareta brukerinteressenes krav. I Verdensbanken (WB) begrepsverden er en Integrated Water Resources Management Plan (IWRMP) noe som tar hensyn både til brukerinteressenes krav og økosystemets krav til vannmengder, vannkvalitet, vannstander, tilgjengelighet, etc. En kan si at vanddirektivets vannforvaltningsplan ikke tilfredsstillter WB krav til IWRMP, slik det er beskrevet i vanddirektivet i snever forstand. Det vil være urasjonelt å lage en slik plan så snever som vanddirektivet foreskriver. EU-kommisjonen opplyser at brukerinteressene reguleres gjennom de underliggende direktiver, og at disse også må tas inn i vannforvaltningsplanen. Det er 19 underliggende direktiver, med en masse detaljerte føringer. Fem av dem inngår imidlertid ikke i EØS-avtalen. Det kan nok bli både interessant og lærerikt å få alt dette med inn i vannforvaltningsplanen. Vi mener at lokale tiltaksplaner utarbeidet i henhold til vanddirektivet også må ta hensyn til brukerinteressene,

slik det er tradisjon for i norsk vannforvaltning. Det innebærer blant annet at det må utarbeides et system for "oversettelse" av målsettinger om økologisk og biologisk god status til egnethet for bruk.

Så til de sterkt modifiserte vannforekomstene. Her er målet godt økologisk potensiale. Hva er egentlig dette? Det kan ikke ha noen enkel definisjon, men må fastsettes fra vannforekomst til vannforekomst. Ta for eksempel Randsfjorden som er regulert 3,5 m. Den er i henhold til den norske definisjonen sterkt modifisert. Ta så Vatnedalsvannet som er regulert 145 m. Den innsjøen er også sterkt modifisert. Randsfjorden er etter de flestes oppfatning i god økologisk status, dvs. at godt økologisk potensiale er tilnærmet lik god økologisk status. I Vatnedalsvannet, derimot, er littoralsonen ("strandsonen") fullstendig ødelagt og innsjøen kan aldri komme i nærheten av god økologisk status. Her må godt økologisk potensiale defineres helt annerledes.

Det kan se ut som om Norge vil få 5-6 års utsettelse med implementering av vanddirektivet; alt ettersom når vanddirektivet blir en del av EØS-avtalen. Ryktene sier at det er nært forstående etter at Island visstnok har frafalt sine krav om regionvise unntak. Til tross for utsettelse er vi glade for at myndighetene allikevel velger å følge implementerings-tidsplanen i Europa, slik at Norge får være med i interkalibrering av metoder og lignende. Selv om det nå virker som om myndighetene er godt i gang med implementeringen av vanddirektivet, vil det ikke mangle på vanskelige temaer hvis løsning vil kreve både forskning og utredning, politisk kløkt, smidighet og mot. Til tross for alle disse utfordringene; vanddirektivet har bidratt og vil forhåpentligvis i mange år bidra til et fokus som vil være positivt for forvaltningen av våre vannforekomster.

NORSK VANNFORENING